

משרד
התרבות
והספורט

גליון 39

שבטי ישראל

אלול תשפ"ג

בסיומן
חודש אלול

הפינה
לצעירים

מתכון
לכאנפה ביתי
משגע!

הלכות
ומנהגים
לחודש אלול

נפתח הדברים

קוראים יקרים, אנו שמחים להגיש בפניכם גיליון נוסף של עלון שבטי ישראל מבית מרכז מורשת הרמב"ם ועדות ישראל. גיליון מבית היוצר של המרכז המתחדש בעיר הקודש טבריה העוסק בימים אלו בהרחבת הפעילות ובמחקר אודות עדות ישראל השונות.

גיליונות עלון שבטי ישראל יעסקו בעזרת ה' בהיבטים שונים של תרבות,

סליחות

רוחות.

נעימות.

קול שופר נשמע.

פתיחת הלב.

הרהור

סליחה.

מחילה.

בקשה

פתח של תשובה.

נעימה. פיוט.

בפתחו של ארמון המלך נשמע.

תחילתה של שנה חדשה.

מנהל תוכן: עותניאל מנצור

עריכה: אביטל לוי

עיצוב: רבקי שאולזון

המלך בשדה - זמן חיבור עדות ישראל

מאת: מנצור עותניאל -

מרכז תחום עדות ישראל ומורשת

הרמב"ם

למה הימים בחודש אלול הם כימות החול ואינם יו"ט כמו שבתות ויו"ט שבהם התגלות אלוקות?

עניינו של יום-טוב הוא שאז מאיר גילוי אלוקות שלא כדרך הרגיל. אם-כן מדוע ימי אלול, בהם מאירה הארת י"ג מידות הרחמים, דרגה אלוקית גבוהה שמאירה רק ביום-הכיפורים, "אחת בשנה", אינם ימים טובים?

משל שהאדמו"ר הזקן מביא כדי לענות על שאלה זו היא ממלך בשר-ודם.

1. יש את המלך כפי שהוא בהיכל מלכותו,

2. יש את המלך כפי שהוא מופיע בשדה, ש"אז רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את

כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".

אם-כן מה יוצא לנו משני המאפיינים הללו?!

שבת פרשת שופטים, ד' אלול ה'תש"נ שיחת הגאולה 461 :

הרבי מליובאוויטש מסביר שביו"ט יש הארה אלוקית מיוחדת מיום רגיל, ולכן גם אסורים בעשיית מלאכה כמו בשבת (שגם בשבת יש הארה מיוחדת), ובגלל שיש הארה מיוחדת, היהודי מודרך לא להתעסק בענייני חולין. לכן, ככל שהקדושה נעלית יותר - ההפשטה הנדרשת מהאדם נעלית יותר.

1. ביו"ט אסורות כל המלאכות מלבד מלאכת אוכל-נפש.

2. בשבת בה מאירה קדושה נעלית יותר, אף מלאכת אוכל-נפש נאסרה עלינו.

3. ביום-הכיפורים, שבו מאירה קדושה נעלית עוד יותר - מצווים אנו לענות עצמנו בחמשה העיניניים, ולפרוש לגמרי מכל ענייני גשמיות העולם. **עיקרו של המשל:**

כאשר המלך הוא בהיכל מלכותו לא כולם יכולים להיכנס אליו אלא רק יחידי סגולה והמובחרים שבעם, מה

אינם ימים-טובים אינה בגלל החיסרון של ימים אלו, אלא מפני מעלתם - בימים אלו המלך - הקב"ה, מגיע אל כל יהודי, באיזה מעמד ומצב שהוא נמצא, ונותן לו כוחות לעבוד את עבודתו.

ראוי לציין כפי שמעיד הגר"י קאפח בספרו 'הליכות תימן' שיהודי תימן ראו בחודש אלול זמן מיוחד של התקרבות לקב"ה, דבר זה התבטא במאות השנים האחרונות שקמו כל חודש אלול ובעשרת ימי תשובה באשמורת הבוקר לאמירת האשמורות ולא הסתפקו באמירת סליחות במהלך היום, אלא התאמצו והתעוררו מוקדם ע"מ לא להרגיש תחושת החמצה לאחר יום הכיפורים.

מי ייתן ונזכה כולנו

להתקרב ולהדבק

בתלמידי חכמים ובכך

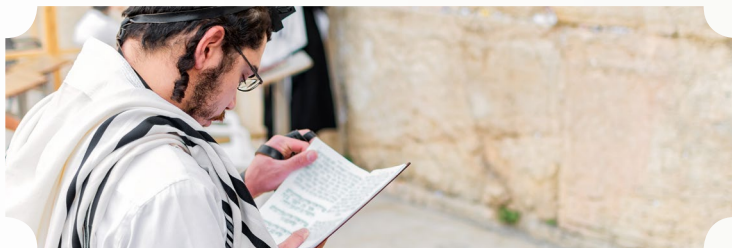
להגיע לקרבת ה' אמיתית!

שאינן כן כאשר המלך הוא בשדה כל אחד יכול לגשת אליו ולהקביל את פניו.

הנמשל:

כאשר המלך הוא בהיכלו, האדם צריך להיות בדרגה רוחנית נעלית בכדי להיות קרוב אל המלך, הקב"ה. בשבת ויום-טוב, בכדי לזכות ו'להתראות' עם המלך, על היהודי להפשיט את עצמו מענייני החולין שלו, להפסיק לעסוק בעשיית מלאכה, ללמוד יותר ולהתפלל יותר; וכאן בא לידי ביטוי החידוש המיוחד של חודש אלול. בימים אלה המלך יוצא לשדה והגילוי נמשך לכל יהודי בכל מצב בו הוא נמצא. בחודש זה אומרים לכל יהודי: למרות היותך עסוק בענייני חולין, בכל זאת אתה יכול לגשת אל המלך. כל יהודי, באיזה מצב שיהיה, יכול לקבל את פני המלך. רק דבר אחד נדרש - לצאת ולקבל את פניו, לקבל עול מלכות שמים.

הרב יואל כהן במאמרו "המלך בשדה" מביא הסבר למשל הנ"ל ואומר שהעובדה שימי חודש אלול

תשובה שלימה/ עיונים בדברי הרמב"ם

אין מְזַכְרִין לוֹ שוֹם דָּבָר מִרְשָׁעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לג-יב) 'רְשָׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכְשַׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ'. וְעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר לְשָׁבִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז-ל) 'כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם'" (הלכות תשובה א, ג)

שלבי התשובה על פי הרמב"ם

"וַיָּמָה הִיא הַתְּשׁוּבָה? הוּא שְׂיַעֲזֹב הַחוּטָא חֲטָאוֹ וַיִּסְירוּ מִמֶּחֶשְׁבֹתָיו וַיִּגְמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂהוּ עוֹד שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נה-ז) 'יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ' וגו'. וְכֵן יִתְנַחֵם עַל שֶׁעֲבַר שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא-יח) 'כִּי אַחֲרַי שׁוּבֵי נַחֲמֵתִי'. וַיַּעֲיֵד עָלָיו יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁלֹּא יִשָּׁב לְזֶה הַחֲטָא לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יד-ד) 'וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדִינוּ' וגו'. וְצָרִיךְ לְהַתְּיַדוֹת בְּשִׁפְתָיו וְלוֹמַר עֲנִינּוֹת אֵלֶי שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ" (הלכות תשובה ב, ב)

הרמב"ם מונה ארבעה שלבים בחזרה בתשובה.

א. עזיבת החטא- השלב הראשון בתשובה הוא בבחינת: "סור מרע". החוטא צריך להפסיק לבצע את החטא וגם, לא פחות מכך, להסיר אותו ממחשבתו. כל עוד האדם

חודש אלול הוא חודש התשובה. במאמר זה בחרנו לעסוק במעלתה הגדולה של התשובה ובשלבי התשובה על פי הלכות תשובה של הרמב"ם.

בזמן שבית המקדש קיים אנו מצווים להביא קרבן על מנת לכפר על חטאינו. כל קורבן מכפר על חטא מסוים, והמביא אותו - מכפר על עוונותיו. אך היום, מכיוון שאין לנו בית מקדש, אנו מצווים לכפר על מעשינו בעזרת התשובה.

כדברי הרמב"ם: "בְּזִמְן הַזֶּה שָׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם וְאִין לָנוּ מִזְבֵּחַ כְּפָרָה אִין שָׁם אֶלָּא תְּשׁוּבָה." (הלכות תשובה א, ג)

מעלתה של התשובה גבוהה מאד, עד כדי כך שברגע שהאדם שב בתשובה שלימה - עוונותיו נמחלים וגם אם הרבה לחטוא, והיה רשע כל חייו, אין מזכירים לו את עוונותיו. תהליך התשובה מנקה ומזכך את נשמתו של האדם עד שהחטא כבר אינו דבק בו. תהליך טהרה זה קורה לאדם גם ביום הכיפורים.

"אֶפְלוּ רָשָׁע כָּל יָמָיו וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרוֹנָה

אומר לנו הרמב"ם: אם האדם הגיע למצב זה למצב בו חטא ובכל זאת הצליח להמשיך בדרך התשובה ולא לחטוא שוב - כעת תשובתו שלימה.

אם חזר לאותה סיטואציה והצליח להתגבר הרי זה אומר שהוא איננו אותו אדם שהיה קודם התשובה.

"אי זו היא תשובה גמורה? זה שָׁבָא לְיָדוֹ דְּכָר שְׁעֵבֵר בּוֹ וְאִפְשָׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ וּפְרָשׁ וְלֹא עָשָׂה מִפְּנֵי הַתְּשׁוּבָה. לֹא מִיִּרְאָה וְלֹא מִכְשָׁלוֹן כֹּחַ. פִּיצַד. הֲרִי שָׁבָא עַל אִשָּׁה בְּעֵבְרָה וְלֹאֲחֵר זְמַן נִתְיַחַד עִמָּה וְהוּא עוֹמֵד בְּאֲהֲבָתָהּ בְּהַ וְכִלְכַּח גּוֹפוֹ וּבְמִדְיָנָה שְׁעֵבֵר בָּהּ וּפְרָשׁ וְלֹא עָבַר זֶהוּ בְּעַל תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה" (הלכות תשובה ב,א)

שלבי התשובה אינם קלים. הם דורשים מהאדם להיות כנה עם עצמו. להכיר במעשיו הרעים ולא לברוח מאחריות. חיי של היהודי הם חיים של אחריות אישית.

אך יחד עם זאת, מרגע שהאדם שב בתשובה ועובר את השלבים השונים - לא רק שהוא איננו חוטא אלא הוא מגיע למעלה גדולה וגבוהה מאד.

מעלתו של בעל תשובה.

זה שהכיר בחטאו, הצליח לעזוב את החטאים וההרגלים הרעים ולשאת באחריות הגדולה למעשיו ולמחשבותיו הוא אדם גדול. גדול יותר מזה שלא עבר את המסלול הזה ולא חטא מעולם.

ממשיך לחטוא או להגות בחטא ולרצות בו, הוא עדיין איננו בגדר בעל תשובה.

ב. קבלה לעתיד- השלב השני הוא שלב הקבלה לעתיד. על האדם לקבל על עצמו שלא זו בלבד שהוא איננו חוטא אלא הוא לא ישוב לחטוא גם בעתיד.

שני שלבים אלו הם כמעט אחד, ועל שניהם מביא הרמב"ם את הפסוק: "עֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאַיֵשׁ אָוֶן מִחֻשְׁבֹּתָיו וְיִשָּׁב אֶל ה' וִירְחֲמֵהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ".

ג. חרטה- שלב שלישי הוא שלב החרטה. לאחר שהאדם הפסיק לחטוא וגם קיבל עליו שלא ישוב ויחטא - מגיע שלב החרטה. שלב בו האדם מתחרט על מעשיו הרעים. בנבואת ירמיה נאמר: "כִּי אֲחֲרֵי שׁוֹבֵי נַחְמֵתִי וְאַחֲרֵי הַיָּדְעִי סִפְקֵתִי עַל יָרֵךְ בִּשְׁתִּי וְגַם נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׁאַתִּי חֲרַפְתָּ נְעוּרָי". מפסוק זה אנו לומדים על החרטה שהיא על פי הרמב"ם השלב השלישי בתשובה.

ד. וידוי- השלב הרביעי והאחרון בתשובה הוא הוידוי. את הוידוי יש לומר בפה ולא במחשבה בלבד. כדברי הרמב"ם: "צָרִיךְ לְהַתְּוָדוֹת בְּשִׁפְתָיו וְלִזְמַר עֲוִינוֹת אֵלָיו שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ" (שם). בוידוי, האדם צריך לפרט את חטאו, להצטער ולקבל על עצמו שלא ישוב עוד אל מעשיו הרעים.

לאחר שהאדם עבר שלבים אלו מגיע רגע המבחן. מה יעשה במקרה שיבוא לאותו מצב בו חטא? האם יחטא שוב?

מה נלמד מהשופר?

מאת: הרב אלישיב רבהון

אלא גם כמרכזו של היום.
הרמב"ם מלמדנו מה נרמז בתקיעת
השופר³:

אף על פי שתקיעת שופר בראש
השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר
עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו
מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו
בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים
את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל
שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא
יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם
ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו
הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

השופר נועד לעורר את האדם לשוב
בתשובה. לשופרות שונים יש קולות
שונים. ישנם שופרות המרטיטים את
הלב, ומובן כיצד אפשר להתעורר
משמיעתם, אולם ישנם שופרות שיש

כיום אנו מורגלים לקרוא ליום א' בתשרי
"ראש השנה", אולם בתורה הוא נקרא
"יום תרועה"¹. ביטוי זה מורה על-כך
שעניינו של היום היא תקיעת השופר.
לדבר זה ישנה משמעות מעשית.
מסופר כי הרבה בעלי תקיעה היו
מגיעים אל הרב יעקב משה חרל"פ
זצ"ל במשך יום ראש השנה ותוקעים
לפניו, אפילו שכבר יצא ידי חובת
המצווה. כך גם היה אצל הרב אברהם
שפירא זצ"ל: לאחר סיום התפילה,
כאשר הציבור היה ניגש להתברך
בשנה טובה, היה מעודד אנשים לתקוע
בפניו עוד ועוד בשופר. מקור לדבר זה
נמצא בספרו של בעל הלבוש, שכתב²
שכיוון שהתורה כינתה יום זה "יום
תרועה", אפשר לתקוע במהלכו כמה
פעמים שרצים. מדברים אלו נראה כי
משמעות חשובה יש לתקיעה בשופר
ביום זה, לא רק כמצווה שזהו זמנה,

3 רמב"ם, הלכות תשובה, פרק ג, ד.

1 במדבר כט, א.

2 לבוש מלכות, סימן תקפ"ה, ג. בדבריו אלו

הוא הסביר מדוע אין בכך שתוקעים כמה פעמים
משום איסור "בל תוסיף" על מה שהתורה ציוותה.

ואילו השופר עשוי מקרן טבעית. אנו רוצים שהשופר יעורר אותנו לתשובה, ולכן עלינו להתנקות מכל מיני דרכים עקלקלות שבהן הלכנו, ולשוב אל הטבעיות הפשוטה שאותה ריבוננו-של-עולם הטביע בנו, וכמו שכתוב ⁷: "[...] עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". העקמומית שאנו פוגשים בבני האדם אינה תוצר של הבורא, אלא של מעשיהם של האנשים. כדי לשוב בתשובה עלינו לחזור אל השורש הנקי שאותו הטביע בנו הבורא, ולכן יש להשתמש בשופר פשוט וטבעי ללא תוספות של בני האדם.

הלכה נוספת שנאמרה לגבי השופר ⁸: "היה קולו עבה או דק או צרור - כשר, שכל הקולות כשרין בשופר". מדוע לא משנה מהו קולו של השופר? מדוע הוא יכול להיות אפילו צרור, כלומר שקולו אינו צלול וחלק ⁹? למה שלא נחפש את השופר עם הקול הכי נקי וחלק? וכי יעלה על הדעת שבקונצרט ישתמשו בכלים שקולם אינו מכוון או שהם צורמים לאוזן?

ההסבר לכך יכול להיות כזה: עניינו של השופר לעורר את האדם בתשובה, ועלינו לשים לב כי התשובה אינה דבר קל ופשוט בהכרח. לעיתים על האדם לעבור תהליכים קשים ביותר כדי לשוב בתשובה - ישנם מעשים קשים מאוד

להם קול נעים ורך. לפני שנים שאלתי את הרב יהושע מגנס שליט"א כיצד אפשר להתעורר בתשובה בשמיעת קול שופר נעים שלא מזעזע את האדם. הרב ענה לי בשמו של הרב אברהם שפירא זצ"ל שהאדם צריך להרהר בתשובה כאשר הוא שומע את קולו של השופר. כלומר יש לשופר את היכולת לעורר את האדם, אך גם אנו נדרשים להכין עצמנו לשמוע את קולו, ולא לצפות שנתעורר ללא השתדלות מצדנו.

דברים אלו מתאימים למשנה במסכת אבות ⁴: "הוא היה אומר, אם אין אני לי מי לי[...]" הרמב"ם בפירושו על המשנה ⁵ כתב שהאדם אחראי לעורר את עצמו, ואם לא יעורר את עצמו אין מי שיעשה זאת.

גם בשמיעת קול השופר, עלינו לעורר עצמנו לתשובה כאשר נשמע את קולו.

מתוך התבוננות בהלכות השופר אפשר ללמוד כמה דברים הקשורים לתשובה.

ראשית, על השופר להיות טבעי - אם ציפו אותו בזהב מבפנים הרי הוא פסול ⁶. מדוע ציפוי הזהב פוסל את השופר? במשכן ראינו שיש מעלה לצפות את הכלים בזהב, לדוגמה: הארון שנעשה מעץ, ואף נקרא "ארון עצי שטים", היה מצופה בזהב! אפשר לבאר כך: ציפוי הזהב הינו מעשה ידי האדם,

7 קהלת ז, כט.

8 רמב"ם, הלכות שופר, פרק א, ז.

9 פירוש הכסף משנה, שם.

4 פרק א, יד.

5 שם.

6 רמב"ם, הלכות שופר, פרק א, ו.

לעולם לא ישוב בתשובה, כי בעיניו הוא תמיד בסדר. כדי להתעורר על האדם לכוף עצמו, להיות מוכן להשתנות ולבטל את מה שהיה מורגל בו עד עתה, ולצאת לדרך חדשה. הכיפוף של השופר מעורר אותו לדבר זה.

ישנה בהלכה עדיפות להשתמש בשופר שעשוי מקרן של איל (ולפי הרמב"ם¹⁴ שופר של חיה אחרת פסול). קרן האיל מזכירה את עקידת יצחק, וכך דברי הגמרא¹⁵: "אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". נראה שכוונת הגמרא היא שבעת התקיעה על האדם להיזכר ביצחק אבינו, שהיה מוכן למות כדי לקיים רצון הבורא, ובכך יחדיר גם בתוכו את הנכונות למסירות-נפש. כאשר אנו מוכנים למסירות-הנפש הזו - אנו מעוררים עלינו את הזכות כאילו עקדנו עצמנו לפני ה'.

יהי רצון שנזכה לשמוע קולו של השופר, ולשוב בתשובה שלמה ולגאולה שלמה במהרה.
כתיבה וחימה טובה!

או דברים שהאדם הורגל בהם שנים רבות ומתקשה לשנות את הרגליו אף אם הוא יודע שאינו בסדר. הוא מעדיף לומר: אני כבר לא צעיר, קשה לי לשנות את הדבר הזה... השופר, שמעורר אותנו, מלמדנו כי התעוררות יכולה להיות גם דבר שלא נעים לאדם, בדיוק כשם שקולו של השופר לא תמיד ערב לאוזן. בנוסף לזה, עלינו להתרגל לשמוע כל קול שבא לעורר אותנו לתשובה, ולא להבחין ולומר: דברים אלו נעימים לשומעם, אך דברים אחרים לא נעימים לשומעם ועל-כן לא אשית ליבי אליהם. כל עוד נאמרים לנו דברים שמעוררים לקרבת ה', עלינו לשומעם ולקבלם.

הלכה נוספת: "ושופר שתוקעין בו בין בראש השנה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף"¹⁰. מדוע ישנה הקפדה על כך שהשופר יהא כפוף? דבר זה בא לרמז שעלינו לכפוף לבנו למקום¹¹. הגמרא כותבת¹² כי לאדם שיכור כל העולם נראה כמישור - השיכור אינו שם לב לכך שבעולם יש עליות וירידות וסיבוכים ושינויים, אלא הכול נראה לו אותו דבר מחמת השכרות שמטשטשת לו את כל ההסתכלות על העולם. כל אדם יכול להיות שיכור גם בלא יין - כמו שאמר הנביא: "שכורת ולא מיין"¹³ - אם הוא חי בהשקפות ובהרגלים שמבלבלים אותו ומורים לו שהכול מותר ואין שום בעיה במה שהוא עושה. במצב כזה אדם

14 רמב"ם, הלכות שופר, פרק א, הלכה א.
15 תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, דף טז, עמוד א.

10 רמב"ם, הלכות שופר, פרק א, א.
11 משנה ברורה, סימן תקפ"ה, ס"ק ג.
12 מסכת יומא, דף עה, עמוד א.
13 ישעיהו נא, כא.

הנהגות ואורחות חיים בעדות ישראל השונות

מאת דוד חוברי

הבית התימני - מאכלים : מיני עוגיות ומאפים

מערבבים עם קמח חיטים שמן, ביצים, סוכר, גרעיני קצח, ומעט מאוד יין, לשים את הבצק היטב עד שכל התערובת נספגת. חותכים את הבצק לכעכים (ביגלה) קטנים ומניחים אותם למנוחת התפחה על גבי דפים, מורחים עליהם חלמון של ביצה. מחממים את התנור לחום בינוני ומדביקים את הכעכים בקיר התנור משנאפו יפה שולפים אותם החוצה.

קורם-עוגת לחם עגולה וקשה. מעבדים את הבצק כפי שנעשה בכעכים אך ללא ביצים. מוסיפים יותר מים עד שהבצק נעשה סמיך יותר ומשהים את הבצק להחמצה. לאחר פרק זמן קורצים ביד חתיכות בצק גדולות, מעגלים אותם, מורחים את המעטפת החיצונית של הכדור בחלמון של ביצה ואופים בתנור באש חלשה עד שהבצק מאדים מהחום של האש. מוציאים, מקררים ומניחים לעוגת הלחם להתייבש ולהתקשות באוויר.

רוקאק - מעין לחוח הנעשה מקמח חיטים. מוסיפים הרבה מים עד שהבצק נעשה דליל ונוזלי ומשהים אותו עד שיחמיץ. בינתיים מניחים תבנית חימר על גבי התנור ומסיקים לחום גבוה, מורחים את התבנית בשמן ויוצקים את הבצק הנוזלי דרך כלי העשוי מדלעת וצורתו כעין משפך אל תוך התבנית החמה בתנועות סיבוביות עד שהתבנית מצופה בשכבת בצק דליל דקה ומיד סותמים באצבע את זרובית הכלי ממנה נמזג הבצק. פני הבצק נעשים מחוררים בגלל חמיצותו וכך מתקבל תוך זמן קצר מאפה לחוח. יש שטייבו ושיפרו את המאפה באמצעות יציקת שמן על פני 'המחבת' בסמוך ליציקת הבצק ובתוספת שבירת ביצה טרופה על פני הבצק האפוי שנספגה אל תוך החורים שבמאפה.

לחוח-העשוי מקמח דורה, כמו ברוקאק גם כאן אופן ההכנה דומה רק ההשהיה היא ארוכה יותר כארבע שעות להחמצה ולאחר מכן מעבירים את הבצק הדליל דרך מטחנת ריחיים קטנה שם מוזרם הבצק הנוזלי דרך תעלה המחורצת באבן התחתונה לתוך כלי קיבול. ריחיים מיוחדים אלה המורכבים מאבן עליונה (ריכב) ומאבן תחתונה (שיכב) מחורצת,

נקראים 'מרהא' ולפיכך הבצק העובר דרכה נגזר שמו משם זה והוא נקרא 'רהי' וגם פעולתה של האישה הטוחנת נגזרת משם זה. לאחר מכן משהים את הבצק ה'טחון' עד כדי החמצה והתפחה ויוצקים אותו למחבת המרחשת כפי שנעשה ברוקאק. בדרך כלל מאפה זה נעשה לכבוד שבת ולפיכך בעלי הרמז מצאו ללחוח פסוק נרמז מספר יחזקאל י"ח, ל"א וגם מפרק ל"ו פס' כ"ו: "לב חדש ורוח חדשה" ראשי תיבות 'לחוח' סימן ורמז לכך שרוח השבת מתקרבת וקריבה.

כ'וויץ-לחוחה כפולה, נעשה מבצק דליל של דורה כמו בקודם אלא שעתה היציקה למחבת המרחשת היא בכמות קטנה יותר ובצורת עיגולים קטנים מעין 'פנקייק' לאחר מכן הופכים אותם אחת על גבי השנייה והן נדבקות כך שמקבלים מאפה עבה יותר.

ג'ליטה-לחוח עבה במיוחד, אופן הכנתה בדיוק כמו של הלחוח הרגיל רק שביציקה לתוך המחבת שופכים כמות גדולה בעובי של כ 20 ס"מ ומשהים ארוכות על אש נמוכה במיוחד.

זלאבייא-לביבות, בצק דליל במקצת העשוי מקמח חיטים. מחממים מחבת העשוי מאבן שיש ויוצקים לתוכו שמן בגובה ס"מ בערך, קורצים ביד חתיכה של בצק ומניחים בתוך השמן הרוחת עד שהבצק מאדים ומשחים, הופכים לצד השני כדי שגם צד זה יקבל צבע יפה. יש שאוהבים לאכול זאת עם תוספת של מתוק כגון דבש או סוכר ויש שהעדיפו לאכול זאת כפי שהוא או בתוספת מתבל חריף כלשהו

יחד שבטי ישראל

סיפורים אותנטיים

יחיאל שרעבי נולד בעיר רצאבה שבתימן. אביו היה חייט ואימו טיפלה בצרכי הבית. בילדותו, היה מסתובב עם אביו ועוזר לו במלאכתו, ולומד תורה עם אביו ועם המורי.

ילדותו הייתה שמחה ומאושרת אך תמיד, ידעו שהחלום לעלות לארץ ישראל קיים ובבוא היום הם עו דיגיעו לשם.

כשבגר, משפחתו של יחיאל יצאה לדרך כדי להגיע לארץ ישראל.

המסע היה מפרך, קשה וגם מסוכן מאד.

המסע כלל נסיעה של יומיים עד לעיר עדן ולמחנה בגאולה-חאשד.

במחנה שהתה המשפחה שבועיים יחד עם אלפים רבים של אנשים שהגיעו לשם. התחנה הראשונה של יחיאל בארץ הקודש הייתה בבית-ליד, סמוך לנתניה. שם התגורר במשך שנה. יחיאל היה בין הראשונים במחנה בבית-ליד.

לאחר מכן, עבר יחיאל לבתניה שהיום נקרא שתולים ושם הוא חי עד היום. את החוויות מהמסע הוא זוכר עד היום וביום בו חל התאריך של עלייתו ארצה הוא תמיד עורך ג'אלה ומזמין את ידידיו ומשפחתו כדי לשמוח ולהודות לה'.

דמויות מופת בעדות ישראל

מאת: דוד חוברי

סופרים בתימן בני המאה ה-18 ר' זכריה בן משה אלכ' אווי

את כל תפילות השנה החלה רק במאה ה-18 עד אז התכלאל באמת כלל הכל. כנראה זה בא בהשפעת סידורי הדפוס שמלכתחילה היו מחולקים לכמה כרכים נפרדים. בסידור זה נמצאת מסכת אבות עם פירוש הרמב"ם, נוסח מה נשתנה (מא כ'באר) בערבית להבנת הנשים בליל הסדר, מגילת בני חשמונאי לחנוכה, נוסח שטרות, וטבלאות עיבור השנים. לתוך סידור זה הוכנסו קטעים שהושפעו מסידורי נוסח ספרד ואף העתקות מסידורי הנוסה הבלאדי העתיק. כנראה שעמדו לפני הסופר מס' מקורות הן בדפוס והן בכתב יד שבהם נעזר בכתיבתו. הסידור היה בבעלותו של סעידי בן יחיא ג'מאל. לא נמצא קולופון ברור בסידור שמעיד באופן חד משמעי על תיארוכו למאה ה-18 אך דר' גברא העריך כך על סמך מס' אלמנטים המצביעים על תקופה זו

ר' משה כתב סידור בשנת 1769 אומנם הסידור נכתב בשלמות אך כיום נותר ממנו רק חלקו האחרון הכולל את חלק ההושענות לשבת, מגילת אנטיוכוס, מגילת אסתר עם פירוש עין יעקב, סליחות ליום כיפור, סדר העבודה, נוסחי ברכות, לוחות חישוב שנות העיבור משנת 1732, נוסחי כתובות, תוכחות ובקשות, תרגום עשרת הדברות, שירים ופיוטים ועוד. למעשה נגרע מאיתנו החלק של תפילות חול, שבת ומועדים. ספר זה נכתב כפי שמונה בקולופון שבו לכבודו של מזמין הספר יחיא בן אלחמאמי בן ובה אלכאלופי. כתב יד זה נכתב בישוב בית עגל הנמצא בנפת חיימא דרומית מערבית לצנעא.

ר' זכריה בן דוד הכהן:

ר' זכריה גר בצפון תימן בישוב צעדה. הוא כתב סידור לשלושת הרגלים. תופעה זו של כתיבת סידור שלא כולל

פינת ההלכה

הלכות לחודש אלול

-מתוך קיצור שולחן ערוך -

"לבב" זרעך ראשי תיבות אלול וכן "אני" "לדודי" "ודודי" "לי" ראשי תיבות אלול. וכן "איש" "לרעהו" "ומתנות" "לאביונים" ראשי תיבות אלול. רמז לשלשה דברים שהם תשובה, תפלה וצדקה שצריכין להזדרז בהם בחודש זה ומל ה' וגו' רומז לתשובה. אני לדודי וגו' רומז לתפלה שהיא רנת דודים, איש לרעהו ומתנות לאביונים רומז לצדקה.

סעיף ב נוהגין לתקוע שופר בחודש זה. ומתחילין ביום ב' דראש חדש ותוקעין בכל יום לאחר תפלת שחרית תקיעה שברים תרועה תקיעה, חוץ מערב ראש השנה שמפסיקין בו כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות מצוה. וטעם התקיעות בחודש זה לעורר את העם לתשובה. כי כן הוא הטבע של השופר לעורר ולהחריד כמו שאמר הכתוב היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. עוד נוהגין במדינות אלו מיום ב' דראש חדש אלול עד שמיני עצרת אומרים בבוקר ובערב לאחר התפלה את המזמור לדוד ה' אורי וישעי. והוא על פי המדרש

סעיף א מראש חדש אלול עד אחר יום הכפורים המה ימי רצון. ואף כי בכל השנה הקדוש ברוך הוא מקבל תשובה מן השבים אליו בלב שלם, מכל מקום ימים אלו מובחרים יותר ומזומנים לתשובה להיותם ימי רחמים וימי רצון, כי בראש חדש אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לחות שניות ונשתתה שם ארבעים יום וירד בעשירי בתשרי שהיה אז גמר כפרה. ומן אז הוקדשו ימים אלו לימי רצון ויום עשירי בתשרי ליום הכפורים ומנהג ברוב המקומות להתענות בערב ראש חדש אלול ולעשות סדר יום כפור קטן כדי שיכינו לבם לתשובה. ואם חל ראש חדש בשבת מקדימין ליום חמישי שלפניו. הרב אדוננו רבי יצחק לוריא זכרונו לברכה כתב ואשר לא צדה והאלהים: "אנה" "לידו" "ושמתי" "לך" ראשי תיבות אלול, לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה. וגם רמז שגם על השגגות צריך לעשות תשובה בחודש הזה עוד אמרו דורשי רשומות ומל ה' אלהיך "את" "לבבך" "ואת"

ביום שני או ביום שלישי מתחילין מיום הראשון בשבוע הקודמת וכשמשכימין צריכין ליטול ידיהם ולברך על נטילת ידים וברכת התורה. ואחר הסליחות יטול ידיו שנית בלא ברכה.

סעיף ו השליח צבור שאומר סליחות יתעטף בטלית מצויצת קודם שמתחיל אשרי, ולפי שיש ספק אם יברך ברכה על טלית שלו כשלו בשו בלילה או לא יברך, על כן לא יטול את שלו וגם לא טלית הקהל אלא ישאר לו טלית מאחור ואם אין בנמצא טלית כלל יכולין לומר סליחות ושלו עשרה מדות גם בלא טלית, יש מקומות נוהגין שהמתפלל סליחות מתפלל גם שחרית ומנחה וגם מעריב שלפניו והוא קודם לאל ולמוהל וליאהרצייתו. טוב לעמוד באמירת הסליחות ומי שקשה לו, יעמוד לכל הפחות באמירת אל מלך יושב וגו' ושלו עשרה מדות.

סעיף ז ידקדקו לבחור שליח צבור שיתפלל סליחות ובימים נוראים איש הגון וגדול בתורה ובמעשים טובים כפי מה שאפשר למצוא וגם שיהיה בן שלשים שנה שאז כבר נח רתיחת הדם של בחרותו ונכנע לבו. וגם יהא נשוי ויהיו לו בנים שהוא שופך לבו ומפיל תחנונים מקירות הלב. וכן ידקדקו לבחור תוקע שיתקע שופר בראש השנה וכן המקריא לפני התוקע שיהיו בעלי תורה ויראה כפי מה שאפשר להם

ה' אורי בראש השנה וישעי ביום הכפורים כי יצפנני בסכה רמז לסוכות, עוד נוהגין לומר תהלים בצבור בכל מקום לפי מנהגו. משנכנס אלול עד יום הכפורים כשכותב אדם אגרת לחבירו צריך לרמז בו בתחלתו או בסופו שהוא מבקש עליו ומברכו שיזכה בימים הבאים להכתב ולהחתם בספר חיים טובים.

סעיף ג אנשי מעשה נוהגין לבדוק בחודש הזה תפילין ומזוזות שלהן וכל אשר ימצא שם בדק בשאר מצות יתקנו.

סעיף ד בשבת שלאחר תשעה באב ולהלן מפטירין בשבע שבתות שבעה דנחמתא. ואם חל א' דראש חדש בשבת דוחין עניה סוערה ומפטירין השמים כסאי. מפני שיש בה גם כן מנחמות ירושלים ובשבת פ' כי תצא שאז מפטירין רני עקרה משלימין עליה גם עניה סוערה, שהיא סמוכה לה. אם טעה בשבת ראש חדש אלול ואמר עניה סוערה אם נזכר קודם שבירך לאחריה יאמר גם השמים כסאי ויברך לאחריה, ואם לא נזכר עד לאחר הברכות יאמר השמים כסאי בלא ברכות. ואם חל ראש חודש אלול באחד בשבת דוחין הפטרת מחר חודש שאין בה מנחמות ירושלים ומפטירין עניה סוערה.

סעיף ה מיום הראשון בשבוע שקודם ראש השנה ואילך משכימין לסליחות. ואם חל ראש השנה

לפרוש את עצמן שלשה ימים לפני ראש השנה מכל דבר המביא לידי טומאה. וילמדו כפי יכלתם פירושי התפלות והפיוטים והלכות תקיעות, וגם ילמדו ספרי מוסר המעוררים את לב האדם, ויירא מפחד ה' ומהדר גאונו בקומו לשפוט את הארץ. ואם לא נמצא להם תוקע שהוא בעל תורה יראו על כל פנים שיהא המקריא בעל תורה ויהא בקי בהלכות תקיעות שופר שאם יארע איזה טעות בתקיעות ידע מה לעשות וגם שידע לבדוק את השופר אם הוא כשר.

סעיף יב הרבה נוהגין להתענות בעשרת ימי תשובה ולפי שחסרים ארבעה ימים שאינם מתענים, דהיינו שני ימים ראש השנה, שבת, וערב יום הכפורים. על כן מתענין תמורתן ארבעה ימים בימי הסליחות שקודם ראש השנה דהיינו יום ראשון דסליחות, וערב ראש השנה ועוד שני ימים בינתים ובוחרים ביום שני וחמישי ואם אירע להם סעודת מצוה יכולין לאכול ויתענה יום אחר תמורתו. או אם יודע שיהי לו סעודת מצוה יתענה מקודם יום אחר תמורתו.

סעיף יג נוהגין לילך בערב ראש השנה אחר תפלת שחרית לבית הקברות להשתטח על קברי הצדיקים ונותנים שם צדקה לעניים ומרבים תחנונים לעורר את הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה שימליצו טוב בעדנו ביום

למצוא. מיהו כל ישראל כשרים לכל רק שיהא מרוצה לקהל. ואם רואה שיש מחלוקת בדבר ימנע עצמו אף על פי שיהיה מי שאינו הגון.

סעיף ח אבל כל שנים עשר חודש אחר אביו ואמו לא יהא שליח צבור בראש השנה ויום הכפורים ולא תוקע בראש השנה אלא אם אין אחר הגון כמוהו. ואם הוא תוך שלשים על שאר קרובים, אם החזיק כבר להתפלל או לתקוע מותר כיון שראש השנה ויום הכפורים מבטלין גזירת שלשים. אבל אם לא החזיק ויש אחר הגון כמוהו יש להחמיר. אבל כל ימי הסליחות אפילו בערב ראש השנה מותר לכל אבל להיות שליח צבור אך לא בתוך שבעה.

סעיף ט יחיד האומר סליחות אינו רשאי לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשה אלא דרך קריאה בתורה בניגון ובטעמים. וכן במקום שנזכר שלש עשרה מדות כגון זכור לנו היום ברית שלש עשרה וכדומה יש לו לדלג. וכן הבקשות שהן בלשון ארמי כגון מחי ומסי וכו' מרן די בשמיא וכו' לא יאמרם אלא בעשרה.

סעיף י אבל אסור לצאת מביתו ללכת לבית הכנסת לומר סליחות מלבד בערב ראש השנה שמרבים בסליחות.

סעיף יא השליח צבור שיתפלל בימים נוראים וכן התוקע צריכין

אחד שני פעמים ביום אחד. הקורא כתב שעל גבי המצבה אם הוא כתב בולט קשה לשכחה. וסגולה לומר אהבה רבה עד וליחדך באהבה.

סעיף יד בערב ראש השנה נהגו כולם להתענות עד אחר מנחה שאז טועמין איזה דבר שלא ליכנס ליום טוב כשהוא מעונה, וכל היום יעסוק בתורה ובמצות ובתשובה. ומכל שכן בעבירות שבין אדם לחבירו, ולא ימתין עד ערב יום הכפורים אלא יקדים את עצמו היום לבקש מחבירו מחילה.

סעיף טו מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה לכבוד יום טוב ויש לזוהר לגלח קודם חצות היום וטובלים ולובשים בגדי שבת בראש השנה להראות שאנו בטוחים בחסדו יתברך שמו שיוציא לאור משפטנו.

סעיף טז נוהגין לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה (והרמז לא יחל דברו ככל, סופי תיבות אלול) ומי שאינו מבין מה שהוא אומר בלשון הקודש יאמר בלשון אחרת כמו שהוא מבין.

הדין. וגם מחמת שהוא מקום קבורת הצדיקים, המקום הוא קדוש וטהור והתפלה מקובלת שם ביותר בהיותה על אדמת קודש. ויעשה הקדוש ברוך בוא חסד בזכות הצדיקים אבל אל ישים מגמתו נגד המתים השוכנים שם, כי קרוב הדבר שיהיה בכלל ודורש אל המתים אך יבקש מהשם יתברך שירחם עליו בזכות הצדיקים שוכני עפר כשבא אל בית הקברות אם לא ראה את הקברים שלשים יום צריך לברך אשר יצר אתכם בדין וכו' כשבא אל הקבר יש לו לומר יהיה רצון שתהא מנוחתו של (פלוני) הקבור פה בכבוד וזכותו יעמוד לי. כשמשים ידו על הקבר יש לשים יד שמאלו דוקא ולא ימינו ויאמר את הפסוק ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. תשכב בשלום ותישן בשלום עד בא מנחם משמיע שלום (וכשמשים ידו יכוין בפסוק ונחך שיש בו חמש עשרה תיבות כמנין קשרי היד). אין לילך על קבר

מתכוני עדות

כנאפה ביתי

בכנות:

מיוסם את החמאה, מסורים את אטריות הקדאף
 לחותים ומצרבים עם החמאה הנומסת (או לטון פצית)
 מרפדים את החמאה בחוצית מוקדדאף
 מסדרים את באגיות מוצל בליצרות קדאף - ברוק
 חצי סטימטר
 מסדרים בסרוסות על הקדאף בצורה אחידה,
 מפזרים מוצל את באגיות
 מכסים בלכה נוספת של קדאף ומרדקים היטה
 מנוחים על ארבה פנץ ומטאנים עד הפצה כ- 4 דקות
 פוסטים בצפירות ומטאנים מרצד הלן
 מרתוחים את חומרי הסיוום כ- 15 דקות עד לקבלת
 סיוום סוף
 יוצקים מוצל הכנאפה

מכביבים:

400 גרם "ליצרות" קדאף
 50 גרם חמאה או מוצל לטון צית
 150 גרם באגיות מציות או כל באגיות לרוצים
 2 כפות אגוזי מלך

לסיוום

כוס מים
 כוס סוכר
 מלח מרירי ליטון
 מלך קינומן
 צנץ (נעץ או ארזפה (אפשר - לא חובה))

בזכרי על משכבי

ר' יהודה אבן בלעם

נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו

מה יתאונו ויאמר מה ידבר ויצטדק
יציר חומר אשר תשוב גויתו פאבק דק
מה יתן לה האדם כי ירשע וכי יצדק
הלא מליו ומפעליו כתובים בספר ימיו

נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו

חצות לילה לה קמו עבדיה במהללם
זכות אבות להם תזכור ואל תפן
למעללם

קנה עדתה כימי קדם קדוש יעקב
גאלם

והנשא האל עושה השלום במרומיו

נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו

בזכרי על משכבי זדון לבי ואשמיו
אקומה ואבואה אל בית אלקי
והדומי

ואמר בנשאי עין בתחנוני אלי שמי
נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו

לה אלי צור חילי מנוסתי בצרתי
בה שברי ותקנתי אילותי בגלותי
לה כל משאלות לבי ונגדה כל תאנותי
פדה עבד לה צועק מיד רוזני וקמיו

נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו

ענני ה' ענני בקראי מן המצר
ויודע בעמים כי ידה לא תקצר
ואל תבזה ענות עני צועק מתגרת צר
אשר פשעיו לה מודה ומתודה על
עלומיו

לצפייה בסליחות
בכותל המערבי
סרקו את הקוד

הפינה לצעירים

תפזורת אלול

א	ל	ו	ל	צ	ת	ט	ד
נ	ש	ח	ט	מ	ש	ה	ו
י	ד	ו	צ	מ	ו	ר	ד
ל	צ	מ	פ	ת	ב	ה	י
ד	ר	כ	צ	ר	ה	א	ל
ו	ר	ג	מ	ל	ע	ע	י
ד	כ	פ	ר	ה	מ	נ	ב
י	ס	ל	י	ח	ו	ת	ה

אלול/ שופר/ סליחות/ תשובה
 טהרה/ כפרה/ אני לדודי/ דודי לי

אמנות בסריקה

לצפייה בסרטון הסבר
 ליצירה עם עלי שלכת
 סרקו את הקוד

סליחה, אני רוצה להתחיל

חודש אלול הוא החודש האחרון בשנה. רגע לפני שמתחילה שנה חדשה. התחלה חדשה. אם נסתכל בחול-נראה שהזווה מתחלפת. ג'מ הטכז מסתן אני שמתחיל כאן משלה חדש.

מה באמת תורה כאן?

אלול נקרא חודש הרחמים והסליחות. כבר כולדים קטנים בגן אומינו אומדים שבחודש הזה אומינו צריכים לבקש סליחה ולחזור בתשובה.

האם הדבר היחיד שאומינו צריכים לעשות בחודש אלול הוא לבקש סליחה ומחירים? התשובה היא- לא.

חודש אלול הוא זמן להתחיל דברים חדשים. אומינו מבקשים סליחה על מעשינו הרעים מכיוון שאומינו רוצים להתחיל התחלה חדשה. אומינו רוצים להיות טובים יותר. נחשבים יותר. סבלניים יותר. חרוצים יותר.

כא אחד מכיר את עצמו ויודע איזה דבר הוא רוצה להתקדם בו. מה הוא רוצה להצליח לשנות ובמשך כל השנה הוא לא כל כך מצליח לעשות זאת.

חודש אלול הוא בדיוק הזמן לעשות את זה. להתחיל להפנים אומינו לא מוותרים ומתחילים התחלה חדשה. תורה"ה מבטיח לנו שאם רק רוצה ונוסה - הוא יוצר את ההצליחה.

אם רק נבטיח בטיח קטן בחודש של מטיח - הוא יבטיח אתנו עולם נכאל. בהצלחה!

הפינה הזו היא בשבילכם, ואני רוצים שתכתבו לנו על מה מעניין אתכם שנכתוב כאן בעלונים הבאים. אתם יותר ממוזמנים לכתוב לנו למייל: edotyeladim@gmail.com